

Statsminister Per Bortens tale på Norges Bondelags
årsmøte 14. juni 1967.

Kjære årsmøtedeltakere,

Det er en oppriktig glede for meg på vegne av
Regjeringen på denne måten å få overbringe en hilsen til
Norges Bondelags årsmøte 1967.

Noen betrakter kanskje en slik hilsen i første
rekke som en formalitet, som en oppmerksomhet som likesom
hører med for å opprettholde det som på diplomatspråket
heter "vennskapelige forbindelser". Men slike hilsningsord
er nok vanligvis uttrykk for noe mer enn å ville markere
en slik tilstand. De skal fra hjertet gå og til hjertet

-2-

komme, som det heter, og bære bud om ikke bare vørnad
men også om ærlig vilje til samarbeid - til å skifta hug
som de gamle så treffende uttrykte det.

Gjensidig respekt og forståelse for hverandres
interesser og synsmåter er jo en av grunnpilarene i et
demokratisk samfunn. Det gjelder både mellom enkelt-
individer - mellom samfunn og individ - og mellom samfunn
og organisasjoner. Regjeringen for sin del ser det som
sin selvfølgelige plikt i alt sitt virke og bygge nettopp
på samarbeid både fordi det er den eneste høyverdige form
for samfunnsledelse og fordi det i det lange løp er det mest
fruktbare. Vi tror at samspill mellom krefter under frihets

ansvar gir den største sum av materielle og åndelige resultater for såvel den enkelte som for fellesskapet.

Dere som er her i dag er her som representanter og talsmenn for ^{den} eldste næring - en næring som opp gjennom tidene har fristet skiftende kår og styresett.

Regjeringen på sin side er fulgt klar over og innstilt på å utvikle et tillitsforhold med alle organisasjoner, også med Bondelaget og den samfunnsgruppe det representerer. Det er en dessto større glede hvis man kan ha følelsen av at denne vilje er gjensidig.

Jeg vil også nytte dette høve til å påskjønne Bondelaget for det arbeid som det utfører. Det hender nok

at organisasjoner kan være brysomme både for regjering og storting, så også med Bondelaget. Men en ting teller så helt mye mer, og det er det/nødvendige og positive-arbeid som en slik organisasjon utfører, sett fra samfunnets synspunkt. Bondelaget er på sitt felt en uunnværlig faktor i samfunnsmaskineriet, og det ^{er} Regjeringens og mitt håp at laget må få livskår og kraft til å videreføre sitt samfunnsgagnlige virke.

Dette fører meg naturlig inn på noen spredte tanker omkring organisasjonenes plass i ^{mye} samfunnet i sin alminnelighet.

Organisasjonene har etter hvert utviklet seg til å bli - ikke bare talsmenn for sine respektive ^(medlemmer) men til å være en del av det administrative apparat i ^{landet}. Det vil antakelig ikke være mulig å styre et moderne samfunn som vårt, uten medvirkning fra organisasjonenes

side. Myndighetene har på en rekke områder nær kontakt med organisasjonene under forberedelse av viktige saker, som altså undergis en bred vurdering før de som endelige forslag fremmes fra Regjeringens side. På denne måten har organisasjonene fått en stor innflytelse og også et stort ansvar i samfunnsutformingene.

Innflytelse og ansvar er kanskje særlig i øyeblikkende når det gjelder det vi kaller hovedorganisasjonene i arbeidslivet. Gjennom sine avtaler om lønninger og arbeidsforhold har disse ikke bare en normgivende innflytelse på inntektspolitikken, men på viktige sider ved den økonomiske politikk i det hele. Den medbestemmelsesrett og det medansvar

de øvrige organisasjoner har, trer kanskje ikke så markant fram, ^{de samme beslutninger} men medvirkningen er ikke mindre betydningsfull for det. De større organisasjoner har ^{og} en ganske stor del av sitt apparat beskjeftiget med utredninger og uttalelser. Jeg vet at dette ikke minst gjelder den organisasjon som har sitt årsmøte her.

Som et resultat av denne utviklingen, er det etablert et nært samarbeid med myndighetene. Man har Kontaktutvalget for inntektsoppgjørene, Det økonomiske fellesutvalg, Det kredittpolitiske utvalg, Det prispolitiske råd for å nevne noen. Gjennom denne økende kontaktflate skulle forholdene ligge godt til rette for fruktbar meningsutveksling.

Jeg føler meg overbevist om at vi ikke vil være i stand til å løse f.eks. våre prisproblemer og kostnadsproblemer uten et slikt samarbeid. Gjennom samordnede pris- og inntektsoppgjør, søker man å få de ulike grupper og interesser til å se virkningene av de enkelte oppgjør og disposisjoner i samfunnsøkonomisk sammenheng. Dette er såvidt jeg kan se - den eneste mulighet til å holde de mange forskjellige oppgjør som finner sted innenfor det vi pleier å kalle en realøkonomisk ramme.

Jeg skal ikke her i dag gå nærmere inn på våre prisproblemer, men nøye meg med å nevne at Regjeringen vil legge avgjørende vekt på å få gjennomdrøftet alle de *ansatte organisasjonene*

spørsmål, som har forbindelse med *Disse problemene*

Gjennom den medvirkning vi har fra organisasjonenes side i landets administrasjon og styre, trekkes et stort antall personer inn i forberedelsen av sakene og i avgjørelsene. Dette er i beste samsvar med et sunt og effektivt demokrati. Og dette minsker faren for at ikke alle relevante momenter kommer fram under overveielser og vurderingene, og det muliggjør en utveksling av syn og erfaringer mellom de som arbeider i det praktiske liv og embetsverket - noe som jeg tror er av stor betydning.

Mange er opptatt av den sterke stilling organisasjonene har fått, og jeg vil medgi at også organisasjons-

samfunnet har sine betenkelige sider. I dagens ekspert - samfunn, kan selv en liten velorganisert gruppe faktisk sette samfunnet stolen for døren. Men totalt sett kan det neppe være tvil om at velutbygde organisasjoner er en forutsetning for at demokratiet skal kunne virke etter sin hensikt.

Men vi lever ikke uberørt i vår egen lille verden ~~og~~ hvor vi fritt kan sysle med våre egne problemer. Vi blir i stadig større utstrekning avhengig av verden omkring oss. Den åpne krigen i Mitt-Østen er over iallfall foreløpig. Etter en makeløs militær bragd står Israel som ubestridt seierherre. Men en ordning som bygger på seierherre-diktat, kan neppe gi Israel noen varlig fred. Araberlandene ligger der med sitt overveldende folketall og vil fortsatt omgi Israel. Problemet er å finne fram til en form for fredelig

sameksistens mellom arabere og israelere. Israel har et uavviselig krav på å få godkjent sin statlige eksisterensrett og sin territoriale integritet. Men det vil etter min mening utnytte sin seier best ved ellers ved å vise måtehold. Heller ikke Israel bør glemme forutsetningene for at FN medvirket til at staten ble opprettet. ^{og} Krav på ytterligere arabiske landområder vil ^{skape} skape nye problemer, ^{og} kan føre til at Israel mister ^{den} den store sympati det i dag nyter over store deler av verden.

Denne striden er en tragisk konflikt. Araberne har alltid sett på den nye staten som et fremmedlegeme i sin del av verden. Dertil kommer det ulykkelige og uløste flyktningsproblem. Delingen av Palestina førte til

at den arabiske befolkningen i hundretusener flyktet fra områder israelerne overtok. De mistet gard og grunn og alt de eide og de har aldri fått noen erstatning. De fleste av dem har måttet føre en ynkelig til værelse i overbefolkede flyktningeleirer med små utsikter til å trygge sin eksistens eller bygge seg en personlig framtid. Det er i særlig grad bakgrunnen for den bitterhet og det dype hat som preger arabernes holdning til staten Israel. Å finne en løsning på flyktningespørsmålet som begge parter kan godta, er et hovedvilkår for en utsoning mellom arabere og jøder.

Ellers næres motsetningene også av den store forskjell i livsvilkår. Israel er en moderne stat av vestlig mønster. Den representerer høy teknisk utvikling og effektivitet i en del av verden der levestandarden ellers er

lav på grunn av økonomisk og sosial tilbakeliggighet. Derfor er det så viktig at de rike landene virkelig gjør en innsats for å bedre livsvilkårene i Midt-Østen. Det er ikke tanks og kampfly det er bruk for, men kapital og redskap til øking av produksjon og omforming av samfunnsforholdene. Men et hovedvilkår for at en slik utvikling kan komme i gang er at freden kan trygges. Her hviler et tungt ansvar også på andre makter. *og budelig på stormaktene* De bærer et stort ansvar for den uro og den indre strid som gjennom lange tider har preget Midt-Østen. Araberlandene har vært spilt ut mot hverandre som brikker i stormaktspolitikken. I dag er det øst - vest motsetningene som trer tydeligst fram. Men begivenhetene i forrige uke viste på ny at de store supermaktene viker tilbake

for åpen konflikt. Det var *et av de* lyspunkt
under de uhyggelige dagene.

FN har tross alt spilt en betydelig og viktig rolle under den siste krisen. Noen evne til å gripe selvstendig avgjørende inn har organisasjonen ikke. Men det ligger i dens natur - og det visste vi på forhånd -. Det er bare når stormaktsmedlemmene i FN's sikkerhetsråd kan bli enige at FN kan handle. Men Sikkerhetsrådet har fungert som et meget nyttig forum for kontakt mellom de berørte parter og tross alt betyr det noe at de er nødt til å forklare og forsvare sine handlinger med hele verden som tilhørere. Ennå vet vi ikke om krigen i Midt-Østen er endelig slutt. Store og vanskelige spørsmål skal løses.

Veldige lidenskaper er engasjert på begge sider. Men vi må ha lov til å håpe at fornuften vil gjøre seg sterkere gjeldende enn følelsene. Og i Jerusalem - som i Kairo - i Washington som i Moskva - gjelder det at fornuften bare kan tilsi en løsning, nemlig den som legger grunnlaget for en varig fred.

Dette landsmøte skal også drøfte en for oss utenrikspolitisk veldig viktig sak, nemlig den forløpige uttalelse fra jordbruksorganisasjonene om spørsmålet om norsk tilknytning til EEC. Uttalelsen fra Landbrukets Sentralforbund, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag er sammen med markedsutvalgets innstilling og annet materiale lagt til grunn for den stortingsmelding Regjeringen fremmer på fredag om Norges forhold til EEC. Av lett forståelig grunner kan ikke jeg meddele noe om Regjeringens stand-

punkt i saken, ^{Der} men jeg kan si så mye at Regjeringen har lagt den aller største vekt på den uttalelse som jordbrukets organisasjoner har avgitt. Jeg vil også håpe og tro at jordbrukets folk når de får anledning til å studere meldingen, vil være enig i at Regjeringen har gått så langt som det er mulig når det gjelder å ta hensyn til de spesielle problemer hele markedssaken reiser i vid sammenheng.

Mange er sikkert opptatt av om vår grunnlov gir tilstrekkelig hjemmel for den myndighetsoverføring som det vil være tale om. Sist markedssaken var aktuell, ble det fra flere reist tvil om hvorvidt Grunnloven hjemler en slutning i form av medlemskap. Regjeringen har fått utredet dette spørsmål gjennom markedsutvalget og har ved sin vurdering tatt sitt

utgangspunkt i denne. Men for å skape størst mulig klarhet i dette viktige spørsmål er markedsutvalgets innstilling forelagt for tre av våre fremste sakkyndige i statsrett til uttalelse. Det er professorene Opsahl, Andenes og Castberg. Uttalelsene fra disse tre uavhengige ekspertene foreligger ^{ved} før Stortinget tar standpunkt til markedssaken.

Et annet viktig spørsmål som reiser er hvilke politiske forpliktelser Norge vil påta seg ved en tilslutning til EEC.

Roma-traktaten er formelt sett en avtale om økonomisk samarbeid. Men et omfattende økonomisk samarbeid vil selvsagt kunne bli utgangspunkt for et politisk samarbeid, og det var også en av målsettingene fra Roma-traktatens fedre.

De Seks EEC-land har også gjort forsøk på å etablere et politisk samarbeid med egne organer. Disse bestrebelser har imidlertid ikke ført fram. Spørsmålet kan imidlertid bli tatt opp igjen for det er fortsatt krefter innen EEC som ønsker et organisert forpliktende politisk samarbeid. Skal det kunne virkeliggjøres, må det nye forhandlinger til og innholdet av et slikt politisk samarbeid må fastlegges i en særskilt avtale.

Det såkalte Luxembourg-forliket endrer ikke Roma-traktaten, men på den annen side betyr det i praksis at de enkelte medlemsland ikke vil kunne påtvinges avgjørelser, som strider mot deres vitale interesser. Det kan neppe herske tvil om at det overnasjonale innhold i EEC-samarbeidet er svekket etter Luxembourg-forliket, selv om det kanskje mer slår fast en praksis som allerede var innarbeidet, enn betyr noe nytt i samarbeidet.

Skal en finne et organisk forhold
inntrykk^{av} at de fleste i dette land

rettelse, gjøres
synes å være av den oppfatning at det totalt sett vil være en fordel for norsk næringsliv med en tilslutning til EEC, dersom EFTA går i oppløsning, dvs. at de øvrige EFTA-partnere får en tilslutning til EEC. For de fleste næringer vil en tilslutning imidlertid skaffe både fordeler og ulemper. Jordbruket er den næring som vil være mest utsatt, fordi fordelene vil være så få, ulempene så store. Vårt jordbruk vil konkurransemessig stå i en annen stilling enn jordbruket på Kontinentet på grunn av de klimatiske og topografiske forhold som alle kjenner til. De forhold det her er tale om er varige, og kan bare i sterkt begrenset utstrekning motvirkes ved en

driftsomlegging i forhold til situasjonen i dag. Den konkurransmessige ulikhet vil alltid komme til å være der. Et annet moment som det er viktig å trekke fram i denne forbindelse er at jordbruket er og blir hovedpilaren for bosettingen i store deler av vårt land. Det samme kan sies for øvrig, ^{sies} om fisket for kyststrøkernes vedkommende. Dette tilsier at det i første rekke må skapes forståelse her hjemme for et samfunnssyn og en solidaritet, som gjør det mulig å enes om en politikk som kan sikre bosettingen i de strøk det her er tale om. Og i eventuelle forhandlinger med de seks må det skapes forståelse der for at det finnes ordninger som gjør det mulig at disse næringer fortsatt kan spille denne avgjørende rolle for bosettingen i distriktene som de nå gjør.

Man må også ha lov til å regne med at det innenfor det avtaleverk som skal danne grunnlaget for et mer intimt samarbeid mellom Europa's stater, må finnes utveier til å etablere varige ordninger som gir grunnlag for en næringspolitikk i samsvar med de naturgitte variasjoner mellom de forskjellige land i Europa. Hvis det skulle vise seg ikke å være tilfelle, må man ha lov til å si at Roma-traktaten er et lite skikket grunnlag til å fremme et positivt samvirke mellom Europa's stater på.

Mange har sikkert stilt seg spørsmålet om jordbruksnæringsens rolle i et større fremtidige perspektiv.

Det er naturligvis ingen gitt å gi et absolutt svar på denne vanskelige vurdering. Vi må alle se det faktum i øynene at folkeøkningen i mange land er større enn økingen i matproduksjonen. Stort sett er det slik at befolkningsøkningen er størst der nøden er størst.

Hvor mye dyrket ^{land} jord det finnes virkelig på vår klode hersker det uenighet om. Dette er også avhengig av hvilke nye metoder fremtiden kan by på. FAO opplyser at det i alle fall må anses fullt mulig å utvide dyrkede arealer med 50 - 100 %, altså opptil en fordobling av det arealet som nå er under plogen.

I Norge er det dessverre ikke slik. Vi har allerede bare snaue 3 dekar jordbruksareal pr. innbygger. Arealet går ned og muligheten for å øke det er begrenset.

Det er grunn til å tro at vi i Norge ved århundreskiftet vil bare ha ett og et halvt dekar jordbruksareal pr. innbygger, mens gjennomsnittsarealet for alle land i dag er ca. fem dekar pr. hode. Den kjente svenske professor Borgstrøm har karakterisert de vest-europeiske land som parasitter på verdens ernærings-situasjon på grunn av sitt forbruk av

Om kylling
matemner, som importeres fra utviklingslandene for *lagre* mer høyforedledede matprodukter. Hvor ville Vest-Europa's og også vår egen produksjon stå om vi skulle være alt importert kraftfôr foruten? ~~og~~ hvor ville vår verdensdels fabrikkproduksjon stå om den skulle baseres *den* på *den* *og* *le* fôrproduksjon alene?

Vi vet også nettopp i *den* en del av verden som forsyner oss med en stor del av kraftfôret, der lider over

halvparten av befolkningen av underernæring og feil-
ernæring. Samtidig øker befolkningen i de samme land -
med til dels eksplosiv hastighet. Det forteller oss klart
at disse land sårt trenger til eget bruk av de matemner
de produserer. Når de eksporterer så mye, så er det ikke
av overskudd men paradoksalt nok av nød - en nød som først
og fremst skyldes en meningsløs forvridd verdensøkonomi,
et økonomisk system som står i en skrikende kontrast til
den dyktighet og perfektjonisme menneskeheten har lagt for
dagen på andre områder. Det er en skammens avgrunn mellom
matvarefordelingseksportisen og atom- og raketteksportisen.
Og den rammer med full tyngde den hvite manns verden og den
sivilisasjon vi tilhører.

*Den fremmer undertrykket i sin språk-
tale*

valdri forlite oss på at det for alltid
skal være slik. En dag vil den del av verden vi *andre* dag -
mer eller mindre lever på, kreve sin rett. Og den dagen
blir det brennaktuelt også for oss å produsere mer av vårt
eget forbruk av matvarer.

Problemet er for oss ennå ikke akutt, og det kan
ennå ta tid før det blir det. Hvor lang tid vet ingen.
Men det fritar oss ikke fra alt i dag og i tida fremover
å disponere vår jord slik at den ikke uavvendelig går ut
av matproduksjonen. Vi er i den heldige stilling at vi
har nok plass å ta av til vår fysiske utbygging - jord som
med ubetydelig merkostnad er minst like god - om ikke bedre
skikket til å bygge på. Vi må bare ikke fortsette og
gå minste motstandsvei, som vi alt for lenge har gjort,

men bevisst ta den omlegging som skal til for å få utviklingen og utbyggingen inn i et riktig og mer fremtidsrettet spor.

Et annet spørsmål som vår moderne sivilisasjon tvinger oss til å ta standpunkt til er forurensningen av vatn, av luft og en fornuftig bruk av det vi kan kalle friluftssarealene.

Enhver som tenker alvorlig over disse problemene vil måtte vedgå at når det gjelder bevaringen av de naturherligheter vi har, så strekker ikke den enkelte grunneiers absolutte frihet til. Men for å samordne interessene - og for å bevare grunneierretten så langt som det overhode er mulig, må grunneierne samarbeide seg i mellom

og med myndighetene om friluftssinteressene - om å skape ordninger både lokalt og på landsplanet som regulerer en fornuftig utnytting av disse herligheter. Det dreier seg her om fundamentale trivselsproblemer for alle i vårt samfunn.

det
Også her gjelder å se de langsiktige perspektivene og ikke gå minste motstandsvei og kanskje oppnå en tidsbegrenset fordel på kort sikt. En tilfeldig planløs utparsellering - enten det gjelder hyttetomter eller det gjelder andre friluftssinnretninger - kan for alltid ødelegge de gode mulighetene Norge har på dette området. Og det kan for alltid også ødelegge det eksistensgrunnlag som det norske bygd-samfunnet besitter, og også frata det verdifulle eksistensmuligheter

som deli dag har - i form av rikelig plass og varierte naturherligheter.